

Met een fluisterboot is het mogelijk vrijwel zonder te verstoren de vogels van de Dnjeprdelta dicht te benaderen. Foto: Kees van Berkel.

Een vogelreis naar Oekraïne

Kees van Berkel

Oekraïne is een land met een lange geschiedenis. De grenzen schoven in de loop der eeuwen als een tektonische plaat over de kaart. Nadat het door Stalin was geannexeerd als één van de vijftien sovjetrepublieken, ontwikkelde Oekraïne zich tot de rijkste republiek van de unie door de positie als ‘graanschuur’, doordat het land hét vakantie-land aan de Zwarte Zee is en vanwege de rijkdom aan steenkool. In de verwarring die op 24 augustus 1991 ontstond met de opheffing van de unie, besloot het parlement van Oekraïne direct de onafhankelijkheid uit te roepen teneinde het socialisme in Oekraïne te redden.

In mei 2007 maakte ik met een groep via een reisbureau mijn eerste vogelreis naar Oekraïne, om precies te zijn naar het schiereiland de Krim. De Krim was oorspronkelijk een Russisch bezit, maar de toenmalige partijleider Chroesjtsjov besloot in 1954 om de Krim over te dragen aan Oekraïne. Het argument daarvoor was dat ‘Het een blijk van de grootsheid van het Russische volk was om één van zijn meest waardevolle provincies weg te geven aan een ander broedervolk’. De huidige Russische machthebbers zullen hier niet met veel genoegen aan terug-

denken. Feit is dat de Krim een bijzonder mooi schiereiland is waar vogelaars volop aan hun trekken kunnen komen. In het bijzonder de nog gawe steppen, de vele wetlands en de kusten van de Zee van Azov en de Zwarte Zee zijn niet alleen gebieden met een heerlijke vogelwereld, maar ook met prachtige landschappen. Er is nog veel te ontdekken. Vogelaars zijn er niet veel en de aandacht voor doortrekkende steltlopers is heel wat minder dan voor grote roofvogels. Wij kwamen aan op het vliegveld bij Odessa. Van daaruit vervolgden we de reis

Een Alpengierzwaluw
boven het Krimgebergte.
Foto: Ronald Groenink.

per bus met een sterk Oekraïense begeleiding van een deskundige gids Alexander 'Sascha', een chauffeur Alexej en Galina de tolk. Vooral die laatste was volstrekt onmisbaar. Om het makkelijk te maken hebben de Oekraïners namelijk besloten zoveel mogelijk Oekraïens te spreken en zo weinig mogelijk Russisch, zodat je daarmee ook al niet veel kunt. Met een mobieltje bijna permanent aan haar oor was Galina voortdurend het goede verloop van de reis aan het regelen.

Een stop halverwege de rit van het vliegveld naar het eerste hotel leverde alvast leuke vogelwaarnemingen op, onder andere van de Kleine Klapekster, Lachstern en Syrische Bonte Specht. Het was donker toen we aankwamen. We waren er tevoren voor gewaarschuwd dat je eten koud is als je te laat komt, maar de

eerste verrassing was dat we géén koud eten kregen ook al waren we veel te laat.

De weldaad van de fluisterboot

In de vroege ochtend op de volgende dag bleek duidelijk dat er een flink park rond ons hotel lag met roepende Draaihals, Wielewaal en andere vogels. De eerste Reuzenzwartkopmeeuw werd ook al genoteerd. Na het ontbijt – dat met warm eten al de eerste kennismaking met een andere ontbijtcultuur betekende – vertrokken we naar de Dnjeprdelta. We stapten in fluisterboten en voeren door bredere en smallere vaargeulen naar een meer waar we ook geruime tijd stil lagen. Een weldaad aan rust, stilte, zon, heerlijke temperatuur, schoonheid van meer en waterplantendek met een zeer uitgebreide watervogelfauna deed iedereen goed.

De Balkankwikstaart is de
meest algemene kwikstaart
in dit gebied.
Foto: Ronald Groenink.

De Reuzenzwartkopmeeuw is door zijn postuur zeer indrukwekkend.
Foto: Ronald Groenink.

Dwergaalscholvers, Kwakken, Purperreigers, Ralreigers, Witwangsterns, Grote Karekieten, Buidelmezen, Noordse en gewone Nachtegaal en vele andere. We waren er ook getuige van hoe twee Bonte Kraaien slim samenwerkten om twee keer een ei uit een nest van een Witwangstern te roven.

's Middags maakten we een tocht door een ander deel van de delta en over de Dnjepr zelf. Ook nu werkte het weer optimaal mee. We hoorden en zagen veel dezelfde vogels, maar ook andere soorten dan in de ochtend, met nog meer Woudaapjes en verder Boomvalken, Buidelmezen, Gekraagde Roodstaarten, Hoppen en de enige Grijskopspechten van deze reis. Bij terugkomst in het hotel werden we verwelkomd door een roepende Draaihal.

Op naar de Krim

Per bus ging de reis verder naar de Krim. Onderweg zagen we een landschap dat aan de Roemeense Dobroedsja deed denken. Eindeloze vlakten cultuurland met rechte wegen, af en toe een dorpje of een aftandse kolchoz. Langs de wegen dubbele of viervoudige bomenrijen. De bomen zijn hooguit 10 m hoog en regelmatig zagen we daar enorme roekenkolonies in. Op veel plaatsen zaten er ook Roodpootvalken tussen en zo nu en dan domineerden deze valkjes zelfs de kolonies. Bij een heel grote kolonie verpoosden we enige tijd om te kijken naar de duizenden roekenparen, de vele 'roodpoten' en ook Kleine Zilverreigers. Met zeshonderd paar is dit de belang-

rijkste kolonie van Oekraïne voor de Kleine Zilverreiger. Ook Kwakken met jongen van verschillende leeftijden op de nesten hielden zich op in de kolonie. Helemaal in het noordwesten van de Krim liggen de Zwaneneilanden. Daar vonden we de kolonie van de Reuzenzwartkopmeeuwen, de enige in Oekraïne en de meest westelijke kolonie van deze soort. Los van de Reuzenzwartkopmeeuw is dit lagune-achtige gebied rijk aan zowat alle meeuwen en sterns van de Krim en aan vele steltlopers. Vele vogels werden genoteerd van Reuzen-, Witwang-, Witvleugel- tot Dwergstern en Visdief. En verder onder andere Lepelaar, Kleine en Strandplevier, Duinpiepers en Kalandereeuwen.

De reuzenzwartkopmeeuwenkolonie lag een eind verderop. Deze kolonie is zeer streng beschermd en mag alleen korte tijd vanuit een bootje bewonderd worden. We zagen de kolonie met kleine tot halfwasjongen en een zenuwachtige menigte ouderdieren. De tocht erheen was alleen al een belevenis. We passeerden kolonies met duizenden Kaspische Meeuwen, Zwartkopmeeuwen, Dunbekmeeuwen en Aalscholvers.

Sivasj

We gingen de volgende dag naar het Kerch schiereiland maar bezochten onderweg eerst Sivasj. Sivasj (Azovo-Sivasjski-Zapvidnyk, red.) ligt tussen het vasteland en de noord- en oostkust van de Krim. Het is een uitgestrekt gebied met zandplaten, eilandjes, lagunes met brakke

De Roodpootvalk is uiterst talrijk in het open gebied.
Foto: Ronald Groenink.

en zoete delen. Het heeft wel wat weg van onze Waddenzee. De vogelrijkdom is groot en op deze dag en op de voorlaatste dag keken we er rond, waarbij we Grutto, Rosse Grutto, Temmincks Strandloper, Bonte Strandloper en als meest bijzondere een veertigtal Breedbekstrandlopers aantroffen. Vanaf hoger gelegen plekken zijn de uitgestrekte rietvelden prachtig te overzien. Zeer opvallend waren hier de Grote Karekieten, maar na verloop van tijd trok de gehele rietvogelfauna aan ons voorbij (waaronder ook Snor, Baardman) met als echte bijzonderheden voor Nederlanders de hier zeer algemene Veldrietzangers, die zich bovendien gemakkelijk lieten bekijken.

Onderweg naar Kerch passeerden we regelmatig kolonies Roeken en Roodpootvalken. Ook zagen we enkele Schreeuwarenden en een Arendbuiserd. Deze omgeving is een typisch glooiend steppegebied met meren in de lage delen. Bij een laagte lag een groepje meren waar we wat meer aandacht aan gingen besteden. Hoewel het riet het zicht op het water op veel plaatsen hinderde waren Krooneenden met jongen heel mooi te zien. In het riet liet een Waterral zich horen en er zongen natuurlijk talrijke Grote Karekieten en ook verscheidene Veldrietzangers. Na fraaie waarnemingen van Roodkeelpiepers reden we verder.

Hoewel het grootste deel van de Krim bestaand of voormalig landbouwgebied is, zijn er her en der nog delen van de oude steppe bewaard gebleven. Sommige van deze gebieden zijn vrij klein, maar andere

zijn wat groter. Door begrazing is de vegetatie vrij kort, maar de grote menigten zingende Kalanderleeuweriken, de plasjes vol steltlopers (Groenpootruiter, Bosruiter, Krombekstrandloper) en kolonies met Zwartkopmeeuwen en Dunbekmeeuwen gaven ons helemaal het gevoel in een natuurlijk gebied te zijn.

De kust van de Zee van Azov

Het schiereiland Kerch heeft een bijzondere steppe. Deze grenst aan de prachtige kust van de Zee van Azov. Onderweg daarheen namen we de eerste Jufferkranen waar. Hoewel zij ver weg liepen, waren zij met de telescoop buitengewoon goed te zien. Ook zagen we onderweg een Steenuil op een elektriciteitspaal en de eerste Scharrelaar. Het hoofddoel was echter de grote steppe, een voormalig militair oefenterrein, een reusachtig onbewoond en stil gebied met heuvels en lage kommen, waar soms meertjes in liggen. Dominant aanwezig zijn drie soorten steppeg gras, maar daartussen een grote variatie aan soorten vleugeltjesbloem, orchideeën, klavers, vlas, enzovoort. Waar het ons vooral om te doen was waren de Grote Trappen. Uiteindelijk vond één van ons met arendsogen een groepje. Dat was echter zo ver weg dat het met de telescoop nog een klus was om ze te zien. Als extraatjes tijdens de lange wandeling over de steppe zagen we nog meer Jufferkranen, Bergeenden, Bijeneters, talloze Kalanderleeuweriken en twee Vossen.

Daarna gingen we naar het volgende punt.

Vanuit een dorpje maakten we een wandeling naar de kust met als doel de daar broedende Bonte Tapuiten. We zagen ze! Onderweg troffen we ook de Tapuit en de Isabeltapuit.

De wandeling terug eindigde niet precies bij de bus, maar bij de dorpskroeg waar we de rest van de groep aantroffen. Deze lieden hadden scherp ingeschat dat ze wandeling toch niet zouden afronden en troostten zich met het goede Oekraïense bier. Genietend van het welverdiende bier kregen we nog zicht op een Kleine Klap-ekster, een Zwartkopgors en een passerende Sakervalk.

Kerch

De Wielewaal in de bomen rond het hotel hield niet op met roepen tot iedereen wakker was. We gingen deze dag naar het zuidelijke steppegebied van Kerch. We bezochten onderweg weer een steppemeertje, dat we heel mooi van bovenaf konden bekijken. Daar konden we ook weer ons hart ophalen aan Jufferkranen, Casarca, beide soorten talingen en aan andere eendesoorten. Bijzonder hier was een groepje Grauwe Franjepoten. Vervolgens reden we naar een ander ondiep steppemeer. We moesten een klein eindje lopen om bij de ondiepe plassen te komen. Vanaf de zandweg hadden we uitzicht op een kolonie met vele honderden krijzende Zwartkopmeeuwen, waar-achter een even grote kolonie Dunbekmeeuwen. Ook vonden we er Lachsterns,

Grote Sterns en Visdiefjes. De volop schijnende zon maakte er een onvergetelijk schouwspel van. Wij konden daar haast geen genoeg van krijgen, maar Sascha had er nauwelijks aandacht voor. We gingen dus snel door maar stopten alweer heel kort na ons vertrek. We konden vanaf de weg over een uitgestrekte steppe kijken, waar een groep van vijftienvijftig Grote Trappen liep en hadden ook zicht op een tweetal Jufferkranen.

Na verloop van tijd reden we weer verder door het weidse landschap met de bomenrijen langs de weg. Zoals we inmiddels gewend waren passerende we de ene na de andere kolonie Roeken en af en toe een flinke kolonie Roodpootvalken. We stopten bij een oude roekenkolonie die geheel overgenomen was door vele tientallen Roodpootvalken. We konden er op ons gemak van genieten.

Bij het laatste plekje waar we deze dag zouden komen, bereikten wij langzamerhand ons verzadigingspunt. Een langwerpige meer met veel riet wordt bevolkt door Grote Karekieten, Veldrietzangers, Witoogend, Dodaars en twee paar Roodhalsfuten. Het klapstuk was een overvliegende juveniele Keizerarend. Misschien was de Keizerarend een hoogtepunt, maar we waren nog niet klaar. Rijdend naar Feodosija, dat nog maar een paar 'werst' gaans was, stopten we bij een paar kleine struikjes langs de weg. Het duurde even voor iedereen alles gezien had, maar toen hadden we ook de Sper-

De Witwangstern is zeer algemeen in de Dnjeprdelta.
Foto: Ronald Groenink.

Roze Spreeuwen vinden in grote schuurcomplexen van voormalige collectieve boerderijen kennelijk ideale nestplaatsen onder de randen van de daken.
Foto: Ronald Groenink.

wergasmus met zijn prachtige felgele ogen bijgeschreven. In de verte zagen we de eerste Roze Spreeuwen in het hoge gras landen.

Karadag

We gingen de dag daarna naar de Karadag (Karadagski Zapovidnyk, red.) het restant van een oude vulkaan die al uitgedoofd was vóór de tijd van de dinosaurërs. Het is tegenwoordig een nationaal park aan de kust. Na een kort bezoek aan een mooi ingericht natuurmuseum maakten we onder leiding van een lokale gids een wandeling door het gebied. Niet alleen vogels, zoals de algemene Alpengierzwaluwen, maar ook de flora en het schitterende landschap maakten veel indruk. Hier en daar moesten wij een paar

maal een stukje stevig stijgen, maar deze wandeling bleek voor alle deelnemers goed te doen. Eén van de vogelkundige bijzonderheden hier was het gezamenlijk voorkomen van de Sakervalk en de Slechtvalk. We zagen de Sakervalk echter wel goed, maar de Slechtvalk niet. Behalve Torenvalk, Boomvalk en Buizerd kregen we erg mooi een tweetal Slangenarenden te zien. Op de rotsen aan zee zat een groepje Kuifaalscholvers. Na de meer dan vier uur durende wandeling lunchten we in een eenvoudig restaurant bij de ingang van het gebied. Na de lunch reden we terug naar het hotel, maar we gingen vlak voor de plek waar we de vorige dag de Sperwergasmus hadden gezien linksaf naar een oude kolchoz. Dit is de plek waar we de Roze Spreeuwen

Roze Spreeuwen baltsend op een dak.
Foto: Ronald Groenink.

zagen. We namen er ruim de tijd voor. Ettelijke honderden Roze Spreeuwen bevolkten de daken van de schuren. De eternieten golfplaten hebben kennelijk onder de rand ideale nestplaatsen, want we zien er voortdurend Roze Spreeuwen in- en uitgaan. Sommige mannetjes waren vol op kleur en baltsten voortdurend. Voor andere moest de top nog komen. Daarnaast bevonden zich hier ook nog een Hop en een Duinpieper op de daken.

Dolfijnen, Stalin, Churchill en Roosevelt

Als je naar de Krim gaat, ook al kom je voor de natuur, dan is het een buitenkans om de beroemde plaats Jalta te bezoeken. Tegen het einde van de Tweede Wereldoorlog werd hier voor lange tijd door Churchill, Roosevelt en Stalin de toekomst van Europa vastgelegd. We bezochten dan ook het conferentieoord, het Livadiapaleis, ooit een buitenverblijf waar de laatste tsaar regelmatig verbleef met zijn gezin. Ook van de tsarenfamilie is in het paleis veel bewaard gebleven. Direct langs de kust ligt het Krimgebergte. Daar moesten we overheen voor we weer noordwaarts de Krim in konden gaan. We reden eerst een stuk langs de kust op zoek naar zeevogels en dolfijnen. Dat lukte ook, maar het ging niet erg gemakkelijk. Bij het stijgen en dalen over de kustweg

hadden we goed zicht op de zee en dat leidde uiteindelijk toch tot een paar fraaie waarnemingen van tuimelaars en een Parelduiker dicht onder de kust. Onderweg vanuit de bus werden af en toe nog bijzondere waarnemingen gedaan, zoals Ortolaan, Monniksgier, Arendbuizerd.

Bossen van de Krim

De bossen hier op de Krim zijn geen dichte wouden van hoogopgaande bomen maar meer laagblijvend open bos met een mediterraan karakter. Toen wij er waren was het door de hitte vrij stil. Een wandeling leverde Boompieper, Draaihals, Geelgors, Cirlgors, Ortolaan, Buizerd, Slangenarend en Arendbuizerd op. Ook waren er enkele langszeilende Vale Gieren en een Monniksgier te bewonderen. De nacht brachten we door in Simferopol. Na het diner werd het donker. Een aantal deelnemers ging toch nog wat wandelen. Met enige overredingskracht en een paar woorden Russisch kregen we de bewaking van het parkje tegenover ons hotel zover om ons een half uurtje toe te laten. Dat leverde in elk geval nog een paar overduidelijk herriemakende Dwergooruilen op. We zagen en hoorden ze. De bewakers van het park vermaakten zich buitengewoon over deze vreemde vogelliefhebbers.

De enige Europese kolonie van de Reuzenzwartkopmeeuw met halfwas jongen.

Foto: Ronald Groenink.

De mooiste steppe op de Krim grenst aan de Zee van Azov. Daar troffen we ook de Bonte Tapuiten aan.
Foto: Ronald Groenink.

Intercontinentale steppe

Deze dag was een steppe met de Werelderfgoedstatus ons doel: Askanija Nova. Bij Askanija Nova bleek alles anders dan we hadden verwacht. Er was een bezoekerscentrum. De echte steppe is echter voor niemand toegankelijk. Er was wel een toeristisch gedeelte dat we toen maar bezochten als alternatief. Hier werden nog een Zwarte Roodstaart, Sperwergrasmus en Zanglijster aan de waarnemingenlijst toegevoegd.

Het toeristische gedeelte van de steppe is opgesplitst in een aantal deelgebieden. Elk deel heeft een dierenbevolking uit een ander continent gekregen. We zagen er dus herten uit verre landen, antilopen, bizens, zebra's, enzovoorts. Gelukkig zijn de vogels die hier voorkomen, wel oorspronkelijk (onder andere Kraanvogels). Daar konden we dus nog wel van genieten, maar het gebied is bepaald niet de steppe met natuurlijke fauna die ons voor ogen stond. Het hele idee voor deze wijze van inrichting stamt nog uit de tijd van het sovjet-idealisme, waarbij de natuur werd gebruikt voor onderzoeken, het uitvoeren van experimenten (hier dus met introducties van exoten) en vervolgens

nuttig werd gemaakt. De aan het centrum verbonden dierentuin bezochten we ook maar kort. In elk geval zagen we daar ten minste nog een opgesloten Saïga, de antilope met de vreemde snuit van de steppe.

Tot slot

Een vogelreis naar de Krim is een verrassende ervaring. De afwisseling van groot-schalige extensieve landbouwgebieden met prachtige restanten steppen, vele steppemeertjes, het Krimgebergte en kusten en de waddenzee-achtige Sivasj zijn meer dan de moeite van een vogelreis waard. Niet alleen voor ons een verrassende ervaring, maar ook voor de Oekraïense Bird Life partner. Deze organisatie stond voor het eerst voor de taak een groep buitenlanders rond te leiden en moest nog wat wennen aan de wensen én de deskundigheid van Nederlandse vogelaars.

■ C.J.M. van Berkel, Tebinckslaan 14, 9462 PV Gasselte, e-mail: dodaars@hotmail.com.